

ghuában egyezkedik Csang-Kai-sekkel), a Kanszui kormányzó, Ju-Hu-csung, Senszi kormányzója, Sao-Li-cen és Csang-Hszü-liang helyettese, Jang-Hu-csen továbbra is kitartanak a japánellenes egyeségfront terve mellett, mialatt a Mao-Le-tung és Csu-Teh vezetése alatt álló vörös seregek már megszállták a Vei-folyó vidékét. A forradalmi állapot Nyugat-Kínában máris bátorságot öntött Hopei és Csahar politikai tanácsába, amely, ellenére 1935-ös ígéretének, Hszinkig megkérdése nélkül a japánellenes Csai-Te-lyaot nevezte ki a külügyi bizottság elnökévé. A japánellenes körök az U. S. A. támogatására is számítanak, mely repülőgép kivitelének egyharmadát irányította Kínába a múlt évben. Nanking az új konfliktusok kezdetén jövedelmének fokozása után néz és az eddigi földadó, vám és sómonopólium bevétel mellé — Kína történetében először — a jövedelmi adó bevezetésével kísérletezik.

A nyugtalan Ázsiából egyébként is figyelemre méltó hírek jönnek, melyek közt talán nem a legfontosabb, hogy Irán sahja néhány karrikatura miatt megneheztelt Franciaországra. Fontosabb az, hogy az amerikaiak az angol petróleumtőke ellen új offenzívába menve át Iránban nagy olajkoncessziókat szereztek, sőt állítólag Afganisztánban is, ahol a külügyi iroda vezetője Szeid Abdullah khán titokzatos módon életét vesztette. A már kitermelés alatt álló Bachrainszk-i utak olajával együtt az amerikai olajtőke innen készül vezetni új támadását Közép- és Délkelet-Ázsiában a Deterdinget mellőző Royal Dutch világartell ellen.

Közel-Kelet sem nyugodott még meg. Az alexandrettei szandzsákért véres zavargások és ravasz tárgyalások folynak, Palesztinában pedig a jeruzsálemi főmufti képesíti el a királyi vizsgáló bizottságot intranzigenciájával. Egyiptomban Cornwall tábornok átvette a haderők kiképzését; a kapitulációkról Montreuxben április 4.-én kezdenek tárgyalni. Abessziában a *Montecatini-Fiat-Pirelli* alapította *Compagnia Mineraria Etiopica* tőkéje francia-angol segítség nélkül gyöngye lesz az ásványkincs kiaknázására — és még Ras Desztát is le kell verni addig... (D. F.)

S Z E M L E

AZ ÍRÓI GYÓNÁSKÉNYSZER KÉRDÉSÉHEZ

Az írói gyónáskényszer kérdését az utóbbi időben feltűnően nagyszámú önéletrajzi regény, vallomás és önéletírás megjelenése tölta az érdeklődés homlokterébe. Kicsiny magyar szellemi glóbuszunkon is számos olyan irodalmi alkotás látott napvilágot az elmúlt években, melyek önéletrajz- és vallomásszerű jellegüknél fogva kitűnnek a többi irodalmi termék tömegéből s amelyek tartalmuknál és meglepően őszinte, sokszor a mazochizmusig menő, kiméletlen önfeltárásuk következtében egyre szélesebb rétegek figyelmét és érdeklődését váltják ki.

Sokan értetlenül állnak e jelenség előtt s holmi különös kortűnetnek, divatnak tekintik, melynek magyarázatát a másult idők másult viszonyaiiban keresik. Különbéféle folyóiratok és napilapok irodalmi rovataiban történt már erre nézve néhány utalás, ezek azonban inkább regisztratív jellegűek voltak, semmint a kérdés igazi lényegét és egész terjedelmét feltáró megállapítások. A feladat pedig ez volna: kikutatni és megmagyarázni a kérdés mélyebben fekvő társadalmi és lélektani okait,

kielemezni e jelenség maradéktalan és egyedül helyes magyarázata révén a kérdés lényegét: az önkifejtés és általában az irodalmi alkotás ös-okát.

Aki a vallomások és önéletrajzok sorozatos jelentkezésének lélektani és korabeli okait boncolgatja, első pillanatban eltéved a feltüremelő magyarázatok rengetegében. Egy sereg mellékszempontot és okot szükséges megmagyarázni, míg az ember kielemezi az írói gyónáskényszer, a vallomási vágy lelki rugóit és lényegbeli gyökereit s ezen keresztül eljut a művészi önkifejtés és irodalmi alkotás rejtélyesnek látszó, izgatón érdekes problémakomplexusának feltárásáig.

*

A háború után az irodalomban megindult a lekonkretizálódási folyamat. A riportregények, a napló- és emlékirat-irodalom korszaka volt ez. Dokumentumok, hitvallások, bátor emberi kiállások és beszámolók jelentek meg mindenfelé. A tényirodalom egészséges reakcióként váltotta fel a különböző izmusokat, mintegy visszahatásként egy zilált korszakra, a vérgőzös évek idegsokkos rángásai után bekövetkező viszonylagos nyugalom természetes és szükségszerű folyamánnyaként.

Majd pedig jöttek az önéletrajzi regények, vallomások és önéletrások... S a közönség kapva-kapott az új könyvek után. Sőt bátran lezögezhetjük: a tényirodalom és önéletrajzi irodalom szokatlanul nagyobb mértékben való művelésének jelentkezésében nem kis része van a közönség másult vágyainak, nézeteinek, lelki beállítottságának. Letagadhatatlan tény, hogy az olvasóközönség komolyabb része néhány év óta csömörrel és unottan fordul el a koholt és a valóság tényeit nélkülöző, sőt tudatosan és szándékosan elkendőző irodalmi megnyilatkozásoktól, hogy az életszagú és hiteles, megtörtént dolgokat lerögzítő könyveket vegye a kezébe. Nem kell fikció, nem kell mese: megtörtént tények kel- lenek, a valóság, ha mégoly' sivár és elszomorító is, mint napjainkban.

Tévedés volna azonban azt hinni, hogy az önéletrajzi munkák és vallomások csak az utóbbi években tűntek fel első ízben. Nem, — az önéletrások olyan régiek, mint maga az irodalom. Eltekintve attól, hogy lényegében minden írás tele van önéletrajzi vonatkozásokkal s az író minden írásába belesúrit valamit egyéniségéből, már a Krisztus utáni időkben jelentkeznek az első kifejezett „önvallomások.“ Elég, ha itt csak *Aurelius Augustinus* 400-ban megjelent *Confessiones* c. munkájára gondolunk, melyben a szerző oly' kiméretlen őszinteséggel rajzolja meg lelki fejlődését, amilyenre ma is kevés példa akad. Nálunk viszont a XVII. században *Veresmarti Mihály*, a protestáns lelkészből lett katolikus apát megírja *Megtérésem istóriája* c. munkáját, a nyugtalan korszak igazságát és támaszt kereső emberének vallomását, több, mint egy évszázaddal megelőzve így, *J. J. Rousseau* (*Confessions*) nagy vallomását. Számos hasonló irányú és tartalmú irodalmi alkotásra utalhatnánk még, melyek az előző évszázadokban láttak napvilágot. De fölösleges! Hisz' a fentiekből is nyilvánvaló, hogy nem új műfaj jelentkezéséről van szó, hanem egy műfaj fokozottabb mértékben való műveléséről.

A művészi önkifejtés és írói gyónáskényszer napjainkban történő tömeges jelentkezésének lélektani és társadalmi okai a korban, az új lélekkutató módszerek elterjedésében és alkalmazásában s magában az alkotó emberben rejlenek. Igen: a kor, napjaink sok emóciót nyújtó, lázas üteme, a társadalmi és lelki differenciálódások sokban hozzájárulnak ahhoz, hogy az írástudó lelke legrejtettebb redőibe elraktározott élményanyagot felszínre hozza, hogy önmagát megmutassa. De az új lélekkutató tudomány, a freudizmus nagyszerű vívmányai szintén serkentőleg, sőt

felszabadítólag hatottak az írókra s új lehetőségeket nyitottak meg számukra, új eszközöket bocsátottak rendelkezésükre. Napjaink alkotó művésze előtt állandóan ott lebeg Thales intelme: Gnóti sze autón! Ismerd meg magad! S a toll választott emberei nem állhatnak ellen a csábító kívánságnak, a lélekkutató módszerek segítségével megkísérik megoldani a nehéz feladatot: kielemezni és megmutatni önmagukat. Leszállnak a lélek mély tárnáiba s világosságot visznek a homályos és sötét zugokba. És sok megoldatlannak látszó kérdés oldódik meg, sok eltitkolt vágy, szándék és cselekedet derül ki... S az élet értelmére, titokzatos vonatkozásaira és bonyolult rejtélyeire rájedt ember szükségesnek tartja, hogy kortársainak beszámoljon megéléseiről, meglátásairól. Kényes dolgokról beszél, olyanokról, melyeket az ember csak a négy szemközti beszélgetések inspiráló légkörében szokott elmondani legbizalmasabb barátainak. Valami megfelebbezhetetlen belső parancsra teszi ezt, kiáll a porondra s szinte Karinthy gesztusával tárja fel mindazt, ami lelkét nyomasztóan megüli:

*Mert nem mondhatom meg senkinek,
Hát elmondom mindenkinek.*

Miért? Mi okból? A felelet egyszerű! Az írónak kevés a bizalmas barát, neki több kell: emberek, tömeg, mindenki! Az író benne él a társadalomban, annak szerves tagja, a közösség szálai fűzik össze embertársaival, nem akar egyedül maradni érzéseivel és élményeivel: hajtja a közlési vágy, a kívánság, hogy a vele megtörtént eseményeket, lelki megéléseket és tényeket lerögzítse és mindenkinek tudtára adja, hogy ezáltal könnyítsen magán.

És itt érkezünk el az írói önkifejtés, a gyónáskényszer legfontosabb és legigazibb okához, mely tulajdonképpen minden irodalmi tevékenységnek elsődleges indító oka és legerősebb rugója. *Az író, akár tudatosan, akár tudat alatt, mindig arra törekszik, hogy írásaiban elsősorban önmagát adja, önmagát mutassa meg.* Ezért bizvást elmondhatjuk, hogy minden irodalmi alkotás bizonyos mértékig önéletrajz, melyben az író vagy a legteljesebb meztelenségben mutatja meg önmagát s igyekszik maradéktalanul feltárni és napfényre hozni mindazt, amit lelkének legrejtettebb rekeszeiben őriz, vagy pedig gátlásai következtében bizonyos kényesnek látszó dolgokat elhallgat s csak azokat a tényeket és élményeket mondja el, melyeket alkalmasnak talál a közlésre. E meglátásból magától folyik a tétel: az irodalmi alkotás nem más, mint szublimált exhibicionizmus.

Primitív emberek önmaguk kielégítése céljából előszeretettel fedik fel mások előtt intim testrészüket. A költőknél és íróknál ez a vágy szublimálódik és intim lelki megéléseikről, történéseikről lebbentik félre a fátylat, ami számukra kielégülést és megkönnyebbülést hoz. Végeredményében tehát az írókat az a vágy ösztönzi vallomásuk megtételére, hogy lelkük terhétől, különféle sérülésektől, melyek megbénítják őket s munkájukban gátolják, megszabaduljanak. A megkönnyebbülés új erőt szabadít fel bennük, lendületet, lökést ad új, nagy feladatok elvégzéséhez. Helyesen jegyzi meg erre vonatkozóan Neufeld Béla: „Önéletrajzok” című tanulmányában: „Az a benyomásunk, hogy az író önéletrajzával önmagán segít, s a lelki tehermentesítés valósággal előfeltétele a későbbi alkotó munkának. Ez talán meglepően hangzik, de közelebbről vizsgálva kevésbé az. Ismeretes, hogy az egyszerű gyónás vagy önmagát „kibeszélés” milyen feszültségoldó lehet, nem is szólva a pszichoanalitikus kezelés mélyreásásáról és felszabadító hatásáról... Általánosságban úgy fogalmazhatnánk tételünket, hogy a mult lelki élményeivel megbír-

közni nem tudó művész... vallomásaival menti át vagy kísérli átmenteni magát az egyensúlyosabb lelki mezőnyökre, s ezzel a belső felszabadítással biztosítja alakító erejének akadálytalanabb kifejlését. Mert csodálatosképpen számos irónál önéletrajza megírása után mutatkozik meg legérettebben teremtő készsége; meggyőzően éppen Goethenél". (*Korunk*, XII. 1. sz. 20-21. o.)

Az önmegmutatás vágya a legelemibb erővel a lírai költőben él. Felesleges hivatkozni pl. hogy milyen gáttalanul nyilvánult meg ez a vágy Ady Endrében. Az önmegmutatás a végső és legfontosabb oka az alkotásnak. „Ezért minden: önkinzás, ének“ — mondja Ady pregnánsan és fesztelenül. Nem csinál belőle titkot, hogy írói tevékenységének legigazibb célja saját magának megmutatása. Minél őszintébben és maradéktalanabban megmutatni önmagát, ez minden tevékenységének indítóoka, erre vezethető vissza minden gondolata, vágya, érzése.

Szinte narcisztikus magatartás ez minden irónál: kielemezni, megismerni, megfejtteni önmagát, legrejtettebb énjét. S az önmegismeréstől egyenes vonalban vezet az út az önmegmutatásig. Központi problémája ez minden alkotónak és minden írói tevékenységnek az alfája és omegája. Innen indul ki minden szándék és ide kanyarodik vissza a művészi alkotás tekervényes, szeszélyes zeg-zugú utvesztőjén keresztül...

A művészi önkifejtés primér okán kívül azonban még egy sereg más ok is nyugtalanítja az írot és arra ösztönzi, hogy megszólaljon. Napjainkban megnyilvánuló vallomási láz társadalmi okait keresve, *Vass László*, a fiatal pozsonyi publicista ilyen megállapításokat tesz: „Bíróságoknál van szokásban, hogy a vádlott a hozzáintézett kérdések pergőtüzében és a gátlások összeomlása után egyszerre csak el kezd beszélni, vallani, mindarról, amit eddig tagadott vagy nem tekintett bűnnek. Valahogyan ilyesmi történik a mai kor irodalmában is. Az író ott áll bírái előtt, az emberibb, szabadabb életformákért küzdő tömeg előtt és könyörtelenül nyilazzák felé a kor izgató kérdéseit... De ott áll az író önmaga előtt is, kikerülhetetlenül és érzi, hogy többé nem futamodhat meg furdalo lelkiismeretének vádjai elől... És az irónak vallania kell a közvélemény előtt harsány hangon, mert mestersége a polgári foglalkozáson kívül közügy is és mindenekfelett hivatás. Elvégre neki sem lehet mindegy, hogy milyen sors fenyegeti a szabadságot, neki is szüksége van a szabadabb légkörre, ahol külső gátlások nélkül alkothat, kifejthet...“ (Vallani és vádolni, *Magyar Ujság*, 1936. IX. 16.)

És az írók nagy része valóban nem zárkózott el a kor sürgető feladata előtt. Rájöttek, hogy olyan műfajra van szükség, mely személyes hangjának szuggesztív erejével rázza fel a tömegeket. Ebbe a csoportba sorozhatjuk *Veres Péter*-nek, a balmazujvárosi paraszti írónak a *Korunk*-ban megjelent *Önéletírás*-át, *Fejtő Ferenc*: *Erzelmes utazás*-át, *Illyés Gyula*: *Puszták népe* című megrázó, hihetetlen emberi mélységekbe bevilágító könyvét, *Nagypál István*: *Önvallomás*-át a *Gondolat*-ban, *Kassák Lajos* remekbe faragott *Egy ember élete* című nagyszabású önéletrajzát és egy sereg kendőzött önéletrajzi regényt (*Szucsich Mária*: *Egy lány felszabadul*; *Szabó Béla*: *Ezra elindul*; *Szenes Piroska*: *Egyszer élünk*, stb.) Bátor felelősségre vonás és számonkérés van e megnyilatkozások legmélyén s vád és tiltakozás az állapotok ellen...

Különös érdeklődésre tarthat számot ebből a szempontból *Remenyik Zsigmond*: „Bűntudat“ című írása, melyben nyílt utalás történik arra nézve, hogy az önvallomások indítóokai közt igen gyakran a bűntudat, a cinkosság, a bűnrészesség érzése szerepel. A dzsentri-osztályból szár-

mazó író magára vállalja elhalt ősei bűneit és az egész dzsentri-osztály bűnös mulasztása és vétkei miatt lelkiismeretfurdalást érez omladozó kúriája és nyomorba süllyedő faluja láttán: „Marcangoló bűntudatot érzek, elszállt korok birtoklóinak magatartása és felelőtlen mulasztásai miatt, magam fajtajának semmirevalósága miatt, hiába kutatok a levegőbe levendulaillat után, csak bűzt sodor a domb körül a szél... Boldogok a halottak, nyugodtan pihennek a sárba, hogy semmi-bevadásuk, aluszékonyságuk, ellentállásuk kor és eszmék iránt, hogy mit eredményezett népben és saját fajtájukban is, abban nem gyönyörködhetnek. Érzem a bűntudatot és bizony alig áll módomban közösséget vállalni a jelen állapot okozóival. Ami itt van a házban és faluban, tágabb értelemben a környéken és az egész országban, szegénység, betegség, pusztulás, egy népet és egy értelmiséget nyomasztó gond alatt tartó állapot, azért mi mind felelősek vagyunk... Nem tanítottunk, csoda-e hát, ha magunk is tudatlanok maradtunk és eszméink kétségbeejtően egy elmúlt világból valók? Nem osztottuk meg a földet a nincstelennel, nem segítettük emberséges élethez a parasztot, csoda-e hát, ha átcsapott a kezeinken a betegség és bennünket is megfertőzött bacillusaival. Amíg csak bort ittunk, néztük, hogy tifuszosakká váljanak a kutak, de mióta ráfanyalodtunk a vízre, már a kutak sorsa is érdekel. Így van ez az utakkal és sötétséggel is. És még mindig csak hallgatunk. A bűnösök hallgatása a mienk, a bűnösök hallgatása és bűntudata és legfeljebb még a halál“. (Remenyik Zsigmond: Bűntudat, *Korunk* XI. évf. 9. sz. 731-732. o.)

Igen, az író nyugtalanító lelkiismerete sürgetésére szót emel az állapotok ellen, vallomást tesz osztályok és társadalmi csoportok nevében és szavaiból vád és felelősségre vonás csendül ki. Illyés Gyula a Puszták népében, Remenyik Zsigmond a Bűntudat-ban nem önmaga életét tárta fel, hanem a társadalom mostohagyermekének, a nyomorba, sötétségbe taszított és kirekesztettségbe száműzött néprétegeknek sanyarú, keserves életsorsát rajzolta meg. S ha könyvükben itt-ott előfordul is egy-egy önvallomások részlete, az inkább csak eszköz ahhoz, hogy az átélt történetek átítójával bizonyítsanak olyan tényeket, melyeket ilyen formában szuggesztívebb erővel tudnak érzékeltetni és hitelesebbé, elhiteletőbbé tudnak tenni.

*

Van azonban az írók között, akit *apostoli elhivatottsága*, a társadalomtól kapott szerepe ösztönöz arra, hogy személyes élményeiről, lelki alkataráról, céljairól, kortársairól, illetve kortársaihoz való viszonyáról beszámoljon. Itt első sorban *Németh László: Ember és szerep* című rendkívül érdekes és eredeti önéletrajzi munkájára kell gondolnunk, melyről a szerző így nyilatkozott: „Nem szeretem az önéletrajzi regényeket. Önéletrajzi regény: egy négyzet bor, egy centiméter papír. Az életnek eggyel több dimenziója van, mint a regénynek; az az élet, mely a regénybe fér — az életnek csak egy felülete. A mások életéből elég egy felület, a magaméból kevés. Egy ember vagyok, de egy ember több regényalak s keveset tud az magáról, aki regényeinek maga mer hőse lenni... A lélek mély és bonyolult, belevehetek egy csóvát, mereszthetem titkai felé a szememet; egyetlen műben sosem mutathatom meg magam — a természetet. De az ember nemcsak természet; vállalkozás is.... Van az ember és van a szerep. Az egyik csupa takart mélység, a másik csupa világ felé fordított felület és mindkettő mi vagyunk... Ha beszélek is életem eseményeiről, csak az érdekel belőlük, ami műveimet készítette elő s szerepemet bontogatta.“ (Németh László: *Ember és szerep*, 4-5. o.)

És Németh László tényleg mást ad a könyvében, mint pl. *Kassák Lajos*, akit pedig nagy önéletrajzi munkájának megírására nem kis részben szintén apostoli elhivatottsága ihlette. És mást ad pl. *Villámcsapás* című munkájában *Zsolt Béla* is, aki Németh Lászlóval ellentétben nemi felvilágosulása emlékeiről és pubertáskori lelki és testi élményeiről számol be különben érdekes és sok értékes vonást felmutató regényében. Németh László a gyermekkort, a „vallomások“ vadászterületét háta mögött hagyva, elbeszélését az „álom és férfikor határpásmáján“ kezdi, „ahol a képzelet nem pótolja többé a tetteket.“ Természetesen ez nem sokat változtat a helyzeten. A szerző úgy érezte, hogy vallania kell és vallott is hivebben és őszintébben, mint ahogy talán szándékában volt.

Mellékes tehát, hogy az írástudó életének melyik szakaszából veszi az élményanyagot a lerögzítésre. Még az is másdrangú kérdés, milyen formában oldja meg feladatát. Az írók érzékenyebb és talán szemérme-sebb része irtózik, visszariad attól, hogy első személyben számoljon be élete fontos és döntő jelentőségű élményeiről, lelki történéseiről. Talán a művészi kifejezés rejtett rugójú szempontjait veszik itt figyelembe és tartják szem előtt? Lehetséges; ám erre a kérdésre nem lehet végleges és határozott választ adni. Talán erős gátlások ezek, melyek az emberben a művészt determinálják. Lehetséges azonban az is, hogy a közlésnek ilyen formájában többet és szabadabban mutathatnak meg magukból, maradéktalanabban vallhatnak.

Érdekes és majdnem beteges jelenség, hogy az írók saját magukat állandóan mintegy görcsű alatt vizsgálják; ellenőrzik, elemzik gondolataikat, cselekvéseiket, keresik minden akaratuknak, szándékuknak, vágyuknak, lélekzűlésüknek az indítóokait, hogy megfejtsék önmagukat, megismerjék legsajátabb lelkiéletüket. *Márai Sándor* pl. — hogy a legjellegzetesebb példát ragadjuk ki a sok közül, — az idegesen és kíváncsian boncoló sebészorvos lázában, mintegy lelki viviszekciót végezve saját magán, nyúl az önmegfejtés kérdéséhez. Eddig megjelent munkái zömében, de különösképpen az *Egy polgár vallomásai*-ban elsősorban önmagát, íróságát és emberi mivoltát fürkészi és elemzi. Mi ösztönözte, sarkalta őt az írásra? „Irtam, mert valamit el akartam mondani; irtam, mert ez az „életmód“ felel meg jellememnek és szellemi alkatomnak... Valamit el akartam mondani, — s irtam egy könyvet, s aztán még egyet, s aztán megtudtam, hogy... állandóan, minden leirt sorral *ugyanazt a mondanivalót* akarom kifejezni, köteteken és műfajokon át, az áradat egyetlen nagy delta felé hömpölyög, s én már éppen csak jelen vagyok, egész életemmel és sorsommal ott kell lennem.* mert valami ki akarja fejezni rajtam keresztül magát.“ (Egy polgár vallomásai II. köt. 305-306. o.) Azt írja, „valamit“ el akart mondani s később megtudta, hogy az a „valami“ mindig ugyanaz, s hiába menekült e feladat elől, (mely tulajdonképpen semmi egyéb nem volt, mint önmaga feltárása), „egyetlen betű elől“ sem menekülhetett. „Nyilván minden sor ugyanahhoz a feladathoz tartozott; a fölöslegesek, a tökéletlenek, a bűnösen elnagyolt vagy laza sorok is...“ (308. o.) Kétségkívül érdekes és izgalmas feladat. S e feladat elvégzését nem lehet másra bízni. Mindenki csak önmagát fejtheti meg, mégha tökéletlenül és hiányosan is. Erre utal és ezt igazolja *Komlós Aladár* is *Voltam póéta én is* című vallomásában, ahol így érvel: „Egy másik ellenvetés szememre vethetné, hogy magamról írok tanulmányt. De hiszen in psychologicis mindenki csak saját magáról írhat... igazában. Senki sem láthat bele közvetlenül más emberek lelkébe;

* Kiemelések a cikkirótól származnak.

legfeljebb, amit magában látott, ráköltethi másra." (7. o.)

E vizsgálódás leszűrt eredményeként leszögezhető, hogy az író minden munkájában elsősorban önmagát adja, saját lelkéből, élményanyagából építi fel irodalmi alkotásainak cselekményét, figuráit. S mert minden írás kissé önéletrajz, nem okvetlenül szükséges, hogy az író több műbe, számtalan regényalakba aprózza szét magát, mert ez csak önmaga hiányos és szétforgácsolt megmutatását jelenti. Ezért az önéletrajz: az *önmegfejtés és önfeltárás legszintetikusabb formája, teljes kiállítás, a legőszintébb és legnyiltabb szándékmegmutatás*. S mi sem fontosabb annál, hogy az írónak határozott szándékai és köntörfalazás nélkül való megnyilatkozásai legyenek. Természetesen az író alkotásaiban mindig önmagát adja, még ha nem is első személyben teszi meg vallomását, s még akkor is, ha történetesen nem saját magát állítja a cselekmény középpontjába, hanem valamilyen koholt figurát.

Végző fokon az önmegmutatás ösztöne hívta életre eddig a világ valamennyi szépirodalmi alkotását és serkenti az írókat ma is arra, hogy egyre őszintébb és emberibb formában tegyenek vallomást embertársaik előtt legbensőbb élményeiről, szándékairól, vágyaikról.

JEAN-RICHARD BLOCH: NAISSANCE D'UNE CULTURE

(Ed. Rieder, Paris 1936)

J. R. Bloch-ot igen kevésbé ismerik nálunk. A legkitünőbb francia esszéírók egyike. Bloch írásaiban a történész, az esztéta és az író sokféle ismerete és képessége csillog. „Pour mieux comprendre mon Temps“ gyűjtőcímű esszéköteteiben sorra elemzi a kortársi történet és művelődés főkérdéseit. E sorozat legújabb kötetében napjaink művelődési és irodalmi jelenségei közt tájékozódik és tájékoztat. „Erasmustól Proustig“ c. vezető tanulmányában gyors és biztos tollal szalad végig a 19. és 20. század szellemi fejlődéstörténetén. De különösen az irodalmi közélet változásainak leírásában és elemzésében remekel. „Kinek írunk?“ c. kísérlete a nehézkesség és pedantéria nélküli, művészi stílusú irodalom-szociológia üdítő példája. Az a mód ahogyan a szellemi közélet jelenségeit a társadalmi változások játékaival egybefűzi, — a materializmus módszerének könnyed, finom, biztos alkalmazása. Akármiről ír: az irodalom műhelytitkairól, a technika meglepetéseiről, — ugyanaz a friss, felfedező elemzés, ugyanazok a merész történeti meglátások. „Az elején vagyunk mindennek“, — bátorítja az író a kon zürzavarában tétovázó embert. És könyve valóban egy születő világ reményteli zsibongását ébreszti bennünk. Az alábbi részlet Kinek írunk? c. esszéjéből való. (k. s.)

Amidőn a születő Harmadik Köztársaság idealista radikálisai megteremtették az ingyenes és kötelező oktatás rendszerét, ezekkel szaporították azoknak a franciáknak a számát, akik el tudtak olvasni egy könyvet. Ilyen módon öntudatlanul hozzáférhetővé tették a munkásosztályt és a kispolgárság alsóbb rétegeit a szocialista eszme terjesztése számára. Hozzásegítették őket ahhoz, hogy előbb-utóbb önmagukra ébredjenek, de nem annak a tudatára, hogy ők harmadosztályu polgárok, hanem egy olyan társadalom tagjai, amelyet nem az ő számukra teremtettek s amelynek ők csak megtűrt vendégei.

Vizsgálódásunk szempontjából ezek a reformok készítették elő az addig oly egységes régi francia közönség erkölcsi, szellemi és művészi szakadását. Röviden, ezek a reformok okozták a francia művelődésnek azt a kettéválását, melynek tanui és — mint ennek az átmeneti kornak az írói — tisztánlátó áldozatai vagyunk.